

Geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*) (A008)

1. Status:

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als broedvogel én als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De geoorde fuut is een kleine fuutachtige waarvan het mannetje in de broedtijd een donker verenkleed heeft en een opvallend contrasterende gele oorpluim. Het is een broedvogel van ondiepe wateren, vaak broedt de soort in heidevennen met een kokmeeuwenkolonie of in duinmeren. De geoorde fuut heeft een zeer ruim broedgebied: het strekt zich uit over het centrale deel van geheel Eurazië en over Noord- en Oost-Afrika (ondersoort *nigricollis*), west- en centraal Noord-Amerika, en Zuid-Afrika. De geoorde futen die in Nederland verblijven, als broedvogel, doortrekker of overwinteraar, behoren tot de ondersoort *nigricollis*. Die ondersoort overwintert in West- en Zuid-Europa, het Midden-Oosten, Japan en Zuid-China. In Nederland is hij het gehele jaar aanwezig.

Buiten het broedseizoen blijft de verspreiding vrijwel geheel beperkt tot brakke en zoute wateren. De broedplaatsen worden in de nazomer verlaten. De Nederlandse geoorde futen verzamelen zich dan op de grotere wateren samen met de vogels die uit o.a. Denemarken, Duitsland en waarschijnlijk in toenemende mate ook uit Oost-Europa komen. In ons land zijn de aantallen van deze soort verreweg het hoogst tijdens de najaarstrek in augustus-oktober. De aantallen overwinteraars zijn veel lager en er is slechts een klein 'doortrekkieje' in maart.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de geoorde fuut in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' ongunstig. Bij *P. n. nigricollis* worden vier populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante Europese populatie wordt geschat op 280.000 vogels en is stabiel of neemt toe.

1. **Broedvogel:** De soort heeft in Europa een verbrokkelde verspreiding met een zwaartepunt in Oost-Europa. De Europese populatie (9.100-13.000 paren in de Europese Unie) vertoonde een lichte afname over de periode 1970-2000. Het Nederlandse aandeel binnen de EU bedraagt 5%.

2. **Niet-broedvogel:** De buiten het broedseizoen in Nederland aangetroffen geoorde futen behoren tot dezelfde populatie als onze broedvogels. Het aantal buiten het broedseizoen in ons land verblijvende geoorde futen gaat tegenwoordig echter de omvang van de Nederlandse broedpopulatie ver te boven en is dus ten minste gedeeltelijk van buitenlandse herkomst: in het najaar van 2003 waren er in Nederland bijv. meer dan 8.000 vogels.

Naar schatting verblijft 99% van de trekkende geoorde futen in de zogenoemde 'monitoringsgebieden'. Het seizoensmaximum van de in Nederland aanwezige geoorde futen (in september) bedroeg in 1999/2000 tot en met 2003/2004 gemiddeld ongeveer 6.100 vogels, waarmee Nederland totaal naar schatting 2% van de internationale Europese populatie herbergt.

3. Bijdrage van gebieden

3.1 Broedvogels

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het zwaartepunt van de verspreiding van de broedvogelpopulatie van de geoorde fuut ligt bij de heide- en hoogveengebieden op de hogere zandgronden. Deze gebieden, vooral die in Drenthe en Noord-Brabant, herbergen driekwart van de Nederlandse broedpopulatie. Kerngebieden zijn o.a. Bargerveen, Dwingelderveld en Groote Peel. In Laag-Nederland broedt de geoorde fuut vooral op duinplassen (Meijndel) maar in toenemende mate ook elders.

Verspreidingskaart geoorde fuut (broedvogel)

Huidig voorkomen en Natura 2000: In de periode 1999-2003 werden in Nederland gemiddeld 490 paren geteld. Daarvan broedde 68% in onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden.

Gebied	Gemiddelde 99-03
(033) Bargerveen	94
(128) Brabantse Wal	46
(030) Dwingelderveld	43
(140) Groote Peel	36
(040) Engbertsdijkvenen	23
(023) Fochteloërveen	13
(145) Maasduinen	7
(100) Voornes Duin	5

Aantallen broedparen geoorde fuut in Natura 2000 gebieden

3.2 Niet-broedvogels

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Buiten het broedseizoen concentreren de geoorde futen zich in de zoute gebieden, met ook in internationaal opzicht opmerkelijke concentraties in de Waddenzee bij Texel (in de nazomer) en vooral op het Grevelingenmeer (waarschijnlijk als ruigebied) en andere zoute Deltawateren. Gelet op de grote aantallen van duizenden vogels betreft dit merendeels vogels van buitenlandse herkomst.

Verspreidingskaart geoorde fuut (niet broedvogel)

Huidig voorkomen en Natura 2000

Verreweg de belangrijkste concentratie van de geoorde fuut vormt zich in het najaar in het Natura 2000 gebied Grevelingen. Daar verzamelen zich in de laatste jaren rond september duizenden vogels en overwinteren tegenwoordig ook enkele honderden vogels. Concentraties van enkele honderden vogels vormen zich in de Oosterschelde en in de Waddenzee bij Texel (nazomer), en concentraties van enkele tientallen in Markiezaat en Veerse Meer. Naar schatting 99% van de niet-broedvogels bevindt zich gemiddeld binnen het Natura 2000 netwerk.

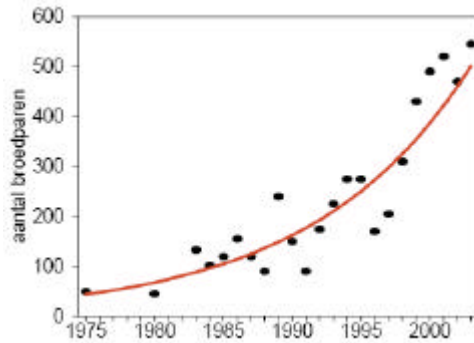
Gebied	Functie: foerage en/of slapen	Gemiddeld seizoens- gemiddelde 99/00-03/04
(115) Grevelingen	F	1.500
(127) Markiezaat	F	50

Voornaamste functies en gemiddelde aantallen geoorde fuut in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

4.1. Broedvogels

Trends in Nederland: Sinds 1973-77 is het verspreidingsgebied van de broedparen van de geoorde fuut aanzienlijk groter geworden (met een toename van 315%). Vooral vanaf 1980 zijn de broedvogelaantallen toegenomen. In de periode 1970-80 zijn het rond 50 broedparen, in 1995 ruim 250 en in de periode 1999-2003 zijn het vervolgens respectievelijk 430, 490, 520, 470 en 545 broedparen. Deze toename strekte zich uit over het gehele land en bleef doorgaan. De aantallen wisselen in samenhang met de waterstanden in het voorjaar.

Aantalsontwikkeling broedparen geoorde fuut

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van de geoorde fuut laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke toename zien (significant, > 5% per jaar). Over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een matige toename (significant, < 5% per jaar).

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.

Vanaf 1973-1977 is het verspreidingsgebied, net zoals de aantallen, sterk gegroeid (op atlasblok-niveau toegenomen met 314%). De soort is in totaal 169 atlasblokken aanwezig (uit 17 verdwenen en in 124 atlasblokken verschenen).

Beoordelingsaspect populatie: gunstig.

Het aantal broedparen van de geoorde fuut is sterk toegenomen. De recente jaren waren topjaren, waarbij de aantallen jaarlijks kunnen wisselen al naar gelang de waterstand van de plassen. De aantallen van de broedpopulatie zijn veel lager in een droog voorjaar zoals in 1996 en 1997.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig.

Op veel locaties is het waterpeilbeheer in de afgelopen decennia in voor de geoorde fuut gunstige zin veranderd door venherstel en een verhoging van het waterpeil.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig.

De Nederlandse geoorde futenbroedpopulatie begint vermoedelijk minder afhankelijk te worden van instroom van vogels uit andere landen. Dit zou in ieder geval afgeleid kunnen worden uit het feit dat de populatietrend recent minder door pieken en dalen wordt gekenmerkt. Indien deze veronderstelling correct is, mag het toekomstperspectief met enig optimisme worden gezien. De belangrijkste Nederlandse broedplaatsen liggen immers in natuurreservaten waar het waterpeilbeheer in de afgelopen decennia in gunstige zin veranderd is. Indien de instroom vanuit het buitenland bepalend blijft op populatieniveau, is het toekomstperspectief onzeker, aangezien de populatie op Europees niveau afneemt en te verwachten valt dat deze afname zal aanhouden. Denkbaar is verder dat in de toekomst de afname van kokmeeuwen in het Nederlandse binnenland negatief zal uitwerken op het populatieverloop. Geoorde futen broeden immers vaak in associatie met kokmeeuwen en profiteren van het verdedigingssysteem van de meeuwen ten opzichte van roofdieren. Voorlopig blijken geoorde futen zich goed te kunnen handhaven op plekken waar kokmeeuwen verdwenen zijn.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Belangrijk is dat de geoorde fuut broedvogel is in alle zes regio's van het land (in zijn natuurlijk verspreidingsgebied). Voor een gunstige staat van instandhouding van de soort zijn ten minste 20 sleutelpopulaties nodig, met per sleutelpopulatie ten minste 20 paren bestaan (> 400 paren). Verder hoort voor de streefpopulatie een leefgebied van voldoende omvang en kwaliteit aanwezig te zijn, vooral met een voldoende waterkwaliteit en geschikte waterhuishouding, waarbij de verbetering van peilbeheer en waterkwaliteit doorzet. Ook is belangrijk dat het leefgebied niet te zeer wordt verstoord door recreatie. De Nederlandse broedpopulatie zal in de toekomst een kans hebben indien ze onafhankelijk wordt van instroom van buitenlandse vogels en ze zich kan handhaven ondanks een afname van kokmeeuwen en kokmeeuwkolonies en daardoor mogelijk sterkere bejaging ('predatie').

Oordeel: De staat van instandhouding wordt voor de broedvogels van de geoorde fuut als gunstig beoordeeld gezien het bovenstaande. Daar hoort echter een kanttekening bij: de broedpopulatie is in veel jaren kleiner dan 400 broedparen, en de wisselende aantallen wijzen op intensieve

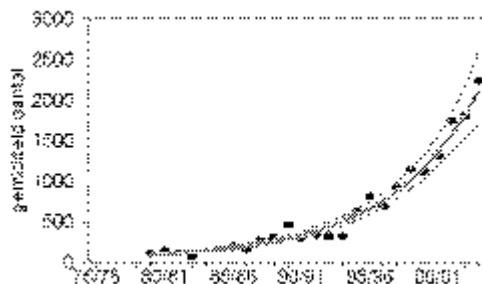
uitwisseling met buitenlandse broedpopulaties. De soort was als “gevoelig” opgenomen in de nationale (rode) lijst van met uitsterven bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten (1994, 1996), maar staat vanwege de vooruitgang van de soort niet meer op de meest recente versie (2004) van die rode lijst.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	Gunstig
Populatie	gunstig	Gunstig
Leefgebied	gunstig	Gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	Gunstig
Eindoordeel	gunstig	Gunstig

4.2. Niet-broedvogels

Trends in Nederland:

Het aantal geoorde futen in Nederland is vanaf 1985 sterk toegenomen, de seizoenmaxima (die in het najaar optreden) namen toe van enkele honderden tot respectievelijk 3.590, 5.675, 5.300, 6.264 en ruim 8.400 vogels in 1999-2003. Deze toename is zichtbaar in alle belangrijke gebieden, en is gedeeltelijk verbonden aan de aanwas van de lokale broedpopulatie (bijv. Markiezaat). De grote concentraties van de geoorde fuut zijn echter deels uit het buitenland afkomstig, dus de trends van deze concentraties weerspiegelen voor een deel ook internationale Europese ontwikkelingen. De toename kan samenhangen met toename van de Europese populatie of wijzigingen in verspreidingsgebied en trekpatronen. Waarschijnlijk neemt in ons land de instroom van oostelijke vogels toe.

Aantalontwikkeling geoorde fuut (niet broedvogel)

Recente ontwikkelingen

De Nederlandse populatie van de geoorde fuut laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke toename zien. Over de meest recente periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend ook een sterke toename. Het aantal op het Grevelingenmeer pleisterende exemplaren is vanaf 1980 sterk toegenomen van enkele tientallen tot rond de 3.000 vogels in 2000. De seizoenmaxima van pleisterende geoorde futen komen in 1999/2000 – 2002/2003 neer op respectievelijk 3.590, 5.675, 5.300 en 6.300 vogels.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.

De verspreiding is niet in negatieve zin veranderd. De geoorde fuut is echter buiten de broedtijd sterk geconcentreerd in een klein aantal gebieden.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig.

Het aantal pleisterende geoorde futen is sterk toegenomen, met name in de Grevelingen.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig.

Gezien de doorgaande toename zijn de grenzen van de draagkracht van het leefgebied voor deze soort recent (t/m 2003/04) nog niet bereikt.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig.

Ondanks de recente toename van de geoorde fuut in ons land is het toekomstperspectief hier als matig ongunstig beoordeeld. De populatie van niet-broedvogels lijkt kwetsbaar voor veranderingen in omstandigheden (voedselaanbod) in de Grevelingen, omdat 95% van de getelde vogels zich gemiddeld hier ophoudt. Indien de plannen die een ander waterregime in de Grevelingen beogen worden uitgevoerd, zal dat een negatieve invloed hebben op de geoorde futenpopulatie.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Vereist is een leefgebied van voldoende omvang en kwaliteit voor een seizoensgemiddeld aantal van 1.640 geoorde futen in het landelijke netwerk van 'monitoringsgebieden'. Dit aantal is de gemiddelde waarde van de seizoensgemiddelden van 1999/2000 t/m 2003/04.

Oordeel: matig ongunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	Gunstig
Populatie	gunstig	Gunstig
Leefgebied	gunstig	Gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	Matig ongunstig
Eindoordeel	gunstig	Matig ongunstig

5. Bronnen

- Camphuysen C.J. & Leopold M.F. 1994. Atlas of seabirds in the Southern North Sea. IBN Research report 94/6. NIOZ-Report 1994-8. Institute of Forestry and Nature research, Dutch Seabird Group and Netherlands Institute for Sea Research, Texel.
- Iborra O., Dhermain F. & Vidal P. 1991. The wintering of the Black-necked Grebe *Podiceps nigricollis* at the Etang de Berre South France. *Alauda* 59: 195-205.
- Piersma T. 1988. Body size, nutrient reserves and diet of Red-necked and Slavonian Grebes *Podiceps grisegena* and *P. auritus* on Lake IJsselmeer, The Netherlands. *Bird Study* 35: 13-24.